

FOKUS: ARVEN ETTER SØREIDE

Norsk russlandspolitikk under Søreide

Jørn Holm-Hansen

By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet – storbyuniversitetet, Norge

Sammendrag

Ine Eriksen Søreide var utenriksminister i fire av de sju årene som gikk mellom den russiske annekteringen av Krym i 2014 og invasjonen av Ukraina i 2022. Hun måtte utforme den norske balansegangen mellom avvisning og imøtekommenhet under nokså andre forhold enn forgjengerne. Til tross for sikkerhetspolitiske utfordringer, en fra norsk side lite ønskelig innenrikspolitisk utvikling og en del kontroversielle hendelser, ble kontaktene mellom de to landene gradvis mer likt det det hadde vært før 2014. Dette var noe Søreide selv ønsket å framheve da hun fratradte stillingen i 2021.

Nøkkelord: Russland · Norge · utenrikspolitikk

Det tok sju år fra den russiske annekteringen av Krym i 2014 til invasjonen av Ukraina i 2022. I fire av disse sju utfordrende årene var Ine Eriksen Søreide norsk utenriksminister. Burde man i norsk russlandspolitikk ha skjont at Russland beveget seg mot å invadere nabolandet, og så handlet deretter? Alternativt: Burde man ha spilt mer kløktig på det faktum at Putins maktbasis tross alt fremdeles var sammensatt av grupperinger der det også inngikk folk med interesse av et pragmatisk forhold til Vesten?

I et intervju med CNN i 2015, hadde Søreide advart «mot det faktum at noen mennesker ser på dette som noe som vil gå over» og la til at det var «umulig å gå tilbake til den gamle normaliteten, til ‘normal business’, for den finnes ikke lenger» (Aftenposten, 2015). Hun var den gang forsvarsminister. Dette var utsagn som,

Kontaktinformasjon: Jørn Holm-Hansen, e-post: jornhh@oslomet.no

©2023 Jørn Holm-Hansen. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.
Citation: Holm-Hansen, J. (2023). Norsk russlandspolitikk under Søreide. *Internasjonal Politikk*, 81(1), 49–59. <http://dx.doi.org/10.23865/impol.v81.4144>

da de falt, vekket en del oppmerksomhet. Søreide var raskt ute med å presisere at uttalelsene hennes hadde blitt trukket for langt. I Stortingets spørretime like etter intervjuet presiserte hun at den russiske aggresjonen gjorde at Norge og det internasjonale samfunnet neppe *på kort sikt* ville kunne komme tilbake til et forhold til Russland likt det man hadde før 2014.

Svært lite i russisk innenriks- eller utenrikspolitikk i årene som fulgte viste seg å gi grunnlag for noen slik tilbakestilling. Innenriks ble Russland mer autoritært og illiberal konservativt. «Den verdimesige avstanden mellom Russland og Vesten har økt», som Søreide formulerte det i 2018 i sin første utenrikspolitiske redegjørelse for Stortinget (Søreide, 2018). Utenriks fortsatte Russland å opptre selvhevdende og brøt folkeretten. Landet viste «større risikovilje og selvsikkerhet overfor våre allierte» (Søreide, 2019).

Samtidig lå de grunnleggende prinsippene i norsk russlandspolitikk fast. Den skal være «tydelig og gjenkjennelig» (Søreide, 2018). Avskrekking skulle fortsatt kombineres med beroligelse gjennom selvpålagte restriksjoner. Denne sikkerhetspolitiske kombinasjonen har en beslektet sivil pendant som kommer til anvendelse på konkrete politikkområder. Her gjelder det å balansere avstandstaken mot imøtekommenhet. Norske regjeringer og utenriksministere vil ønske å markere avstand til aggressive, autoritære og illiberal konservative trekk ved russisk politikk. Samtidig vil de legge vekt på å opprettholde det konkrete, bilaterale samarbeidet med Russland på avgrensede områder, der begge parter har fordel av det. Slike områder er miljøvern, fiskeriforvaltning, atomsikkerhet, kyst- og grensevakt, søk og redning og ikke minst folk-til-folk-samarbeid (Søreide, 2019). Norsk imøtekommenhet kommer også til uttrykk gjennom Barentssekretariatets folk-til-folk-samarbeid og Helse- og omsorgsdepartementets norsk-russiske helse- og velferdsprogram.

I stortingsmeldingen om Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid kommer de norske prioriteringene i russlandspolitikken under Søreide til uttrykk (Meld. St. 27 (2018–2019)). Her blir det slått fast at forankringen i Nato «utligner asymmetrien i forholdet til Russland og underbygger et naboforhold i nord som er preget av stabilitet og samarbeid». Norge «arbeider for at NATO skal ha jevnlig dialog med Russland», mens Russland på sin side viderefører «tidligere tradisjoner for å prioritere forbindelsene til viktige hovedsteder som Washington, Berlin og Paris, fremfor multilaterale fora som NATO og EU». Selv om urovekkende trekk ved russisk politikk innenriks så vel som utenriks trekkes fram i meldingen, var det ikke noen total avvisning av Russland som mulig samarbeidspartner. Selv om meldingen viser til Russlands motvilje mot å la multilaterale institusjoner legge bånd på nasjonalstatene, sies det at «i saker der det går an å finne fram til en felles innfallsvinkel med Russland, kan det gi stor gjennomslagskraft over for mange land». Barentssamarbeidet omtales som «en viktig arena for tillitsbygging, praktisk samarbeid og konstruktiv dialog» og det vises til internasjonale omtaler av samarbeidet som et «unikt fredsprosjekt». Formuleringene i meldingen var gjenkjennelige i den

tradisjonelle norske balansegangen mellom avvisning og imøtekommenhet. Dette er det Haugevik og Sending (2018) kaller integrert flertydighet, og som åpner for fleksibilitet og pragmatisme.

De norske forsikringene om at beroligelseelementet ønsket om godt naboskap tross alt stod ved lag ble ikke tatt for god fisk i Moskva. Som påpekt av Wilhelmsen og Hjermand (2022, s. 131), ble Norge kritisert for bare tilsynelatende å ønske et godt forhold til Moskva, et ønske som «står i motstrid til landets faktiske, ødeleggende avskrekingspolitikk mot Russland», som det het i russisk UD.

Etter 2014 hadde en del av den regulære kontakten mellom de to landene blitt lagt på is. Til tross for gjensidig kritikk ble denne gradvis gjenopptatt i Søreides periode.

I det følgende vil vi se nærmere på håndteringen av noen konkrete hendelser som satt norsk russlandspolitikk på prøve i perioden 2017–2021. Ved å velge hendelser som fikk særlig bred pressedekning vil vi kunne identifisere det som måtte være av kritiske røster til den førte politikken. For Norge er russlandspolitikk og nordområdepolitikk tett sammenvevd. Siden nordområdespørsmål er behandlet i en annen artikkel i denne utgaven av tidsskriftet, vil vi her ikke fokusere på det.

Kildetilfang

Det er gjort søk i det elektroniske mediearkivet Retriever for den perioden Søreide var utenriksminister og et par uker i etterkant. Søkerordene var Søreide og Russland i kombinasjon med sanksjoner, Barents, datainnbrudd og så videre. Søket ble avgrenset til NRK, Aftenposten, VG, Morgenbladet, Nordlys, Sør-Varanger Avis og High North News, men antallet treff ble såpass overkommelig at det også lot seg gjøre å ta helt åpne søk og bla seg gjennom overskriftene. Slik ble det funnet interessant materiale også i andre publikasjoner. En annen kilde er Søreides utenrikspolitiske redegjørelser for Stortinget.

Det er i tillegg gjort søk i russiske massemedier gjennom det digitale arkivet Integrum World Wide, der så å si alt av russiske massemedier på papir og nett er tilgjengelig. Her var søkeordet Søreide i russisk transkripsjon. Overraskende førte treffene så å si kun til utsagn der den norske utenriksministeren ble sitert uten forvrengninger eller polemikk.

Frode Berg-saken

I desember 2017, mindre enn to måneder etter at Søreide inntok statsrådskontoret i Utenriksdepartementet, kom nyheten om at den pensjonerte norske grenseinspektøren Frode Berg var arrestert i Moskva, tiltalt for spionasje. I april 2019 ble han dømt til 14 års fengsel. Berg hevder selv at han var på kuréoppdrag for norsk etterretning. Fem ganger tidligere hadde han vært på tilsvarende oppdrag, alle i den perioden Søreide var forsvarsminister og øverste ansvarlige for etterretningstjenesten.

Det var Utenriksdepartementet som måtte håndtere Frode Berg-saken utad, noe som var vanskelig gitt sakens opphav i de hemmelige tjenestene. Kommunikasjonen bestod i å gjenta at Berg fikk «konsulær bistand gjennom ambassaden i Moskva». Departementets pressetalsperson må ha følt seg som lirekassemann, skriver Morten Jentoft (2020, s. 215).

Fram til Berg ble benådet i november 2019, var dette ett av hovedtemaene i forholdet mellom de to landene. Utenriksdepartementet brukte store ressurser på å få Berg ut av russisk fangenskap. Dette var vanskelig, og ble ikke enklere med Ukraina-konflikten som bakteppe.

Saken ble til slutt løst ved at Berg inngikk i en litauisk-russisk fangeutveksling. Det var Norges ambassadør til Litauen som tok imot Berg da han krysset grensa ved Nida på Den kuriske landtunge. VG meldte at det hadde vært «en krangel mellom ulike norske myndigheter om hva som skulle skje med Berg i de første dagene i frihet» og at Berg eksplisitt hadde bedt om å ikke bli møtt av noen fra Forsvaret eller E-tjenesten: «De må holde seg langt unna» (VG, 2019a).

Frode Berg-saken utløste ikke noen stor offisiell harme fra russisk side. Russisk UDs pressetalskvinnes sa til og med at «Dette er sånt som skjer». Samtidig gjorde hun det tydelig at Russland var bekymret over de norske reaksjonene på hendelsene i Ukraina i 2014 (Kalsaas, 2021).

Sanksjoner

Etter Russlands annektering av Krym i 2014, innførte EU, USA og en del andre land sanksjoner – offisielt kalt «restriktive tiltak» – mot Russland. Norge har fulgt EUs sanksjonsregime gjennom en forskrift som forvaltes av Utenriksdepartementet. Tiltakene har bestått av finansielle restriksjoner, våpenembargo og visumforbud mot russiske medborgere med tilknytning til annekteringen av Krym. Russland svarte med mot-sanksjoner som særlig lot seg merke i form av forbud mot import av visse matvarer. Dette særlig den norske sjømatnæringen, som hadde hatt Russland som sitt viktigste marked. Næringen fant raskt andre markeder, men i 2019 oppsummerte Norges sjømatråd likevel at det samlede tapet hadde beløpt seg til 20 milliarder kroner (E24, 2019). Sjømat har vært en viktig sak for norsk utenriksstjeneste (Kyst.no, 2018).

Sanksjonene mot Russland ble ved ulike anledninger utvidet, raffinert og strammet til (Gould-Davies, 2018; Siegel, 2022). I Søreides periode som utenriksminister ble EUs, og dermed Norges, sanksjoner strammet til blant annet ved hendelser som forgiftningene av Sergej Skripal i 2018 og Aleksej Navalnyj i 2020.

For Russland har det vært et gjentatt tema overfor europeiske og andre land at sanksjonene bør oppheves. Finnmarks fylkesordfører tok i 2018 til orde for at sanksjonene mot Russland bør opphøre fra norsk side, noe som også ble plukket opp i russisk presse (RIA Novosti, 2018). Den norske linjen har likevel vært tydelig på at det ikke var aktuelt så lenge Russland ikke oppfylte sin del av Minsk-avtalen (VG, 2019c).

Utvisningen etter Skripal-forgiftningen

I mars 2018 ble den russiske, tidligere GRU-agenten Sergej Skripal og datter forgiftet av novitsjok på britisk jord. Den britiske statsministeren foretok nokså umiddelbart en attribusjon til russiske myndigheter, og andre land fulgte etter. Man handlet raskt og unnlot for eksempel å vente til Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen hadde undersøkt saken. En optelling foretatt under en måned etter forgiftningen viste at 153 russiske diplomater var blitt utvist og 189 utvist fra Russland som gjengjeldelse (Al-Jazeera, 2018). Det var mulig å spore ulikheter mellom landene i hvor stort innhogg det ble gjort i den enkelte russiske ambassadens totale antall diplomater. Disse fulgte langt på vei av landenes generelle linje overfor Russland. For eksempel utviste lille Danmark to mens Tyskland utviste fire. Norge utviste én. Søreide vektla i den forbindelse det truende i at kjemiske våpen var tatt i bruk (Bergens Tidende, 2018).

Balansegangen mellom å følge allierte lojalt og å pleie et godt naboskap kom til uttrykk i kritiske utsagn fra støttegruppa for Frode Berg. De mente utvisningen ville svekke Bergs sak og at man er «på full fart mot en ny kald krig», noe Søreide kontret ved å si at utvisningen ikke handlet om det bilaterale forholdet mellom de to landene (Sør-Varanger Avis, 2018)

Datainnbruddet på Stortinget i 2020

I august 2020 ble Stortinget utsatt for et omfattende dataangrep. PST pekte raskt på at det høyst sannsynlig var snakk om superhackere som jobber for den russiske militære etterretningstjenesten GRU. Hackerne hadde skaffet til veie gyldige brukernavn og passord og brukte dem mot brukerkontoer i Stortingets e-postsystemer. Et par måneder senere rykket utenriksministeren ut og slo fast at det var Russland som stod bak angrepet. «Det er viktig for oss å holde Russland ansvarlige, det er fordi denne typen hendelse er uforsvarlig», sa Søreide til pressen (Nasjonen, 2020). Hun foretok da en *politisk attribusjon*, et diplomatisk virkemiddel som har utviklet seg i takt med utbredelsen av cyber-angrep internasjonalt (Breoders et al., 2021). Da velger man å gå ut offentlig med hvem man mener står bak en uønsket handling uten at det nødvendigvis foreligger noen teknisk attribusjon i form av håndfaste beviser. Slike kan uansett være vanskelig å framskaffe alle den tid hackervirksomhet gjerne er satt bort.

Attribusjon er altså et virkemiddel som benyttes etter politisk overveieelse, og det var første gangen Norge grep til det. Tidligere var slike angrep bare omtalt uten konkretisering, i generelle vendinger, for eksempel i de årlige trusselvurderingene (PST, 2020). Det vekket derfor en del oppmerksomhet at utenriksministeren nå var så spesifikk. Den russiske ambassaden ble innkalt til Utenriksdepartementet og på ambassadens hjemmeside ble det lagt ut en offisiell kommentar, der det het at saken var «en tilsiktet provokasjon, ødeleggende for bilaterale forhold» (Den Russiske Føderasjons Ambassade i Norge, 2020).

75-årsjubileet for frigjøringen av Øst-Finnmark

Feiringen av Den røde hærs frigjøring av Øst-Finnmark høsten 1944 har vært en årvisst mulighet for Norge og Russland å markere ønsket om godt naboskap. I oktober 2019 var det 75-årsjubileum. På bakgrunn av Russlands annektering av Krym og støtte til separatistene i Øst-Ukraina, var det ikke gitt at russiske toppledere ville bli invitert til feiringen. Spørsmålet hadde blitt en del av en åpen dragkamp mellom avvisning og imøtekommenhet. Flere finnmarksordførere, blant dem Sør-Varangers Rune Rafaelsen (Ap), hadde tatt til orde for at invitasjon burde sendes. På AUFs landsmøte i oktober 2018 tok Arbeiderparties leder Jonas Gahr Støre til orde for at Vladimir Putin burde inviteres til feiringen. Søreide hadde riktignok tidligere sagt at dette var noe som kunne vurderes (Aftenposten, 2018), men en viss ulikhet i hva Arbeiderpartiet og Høyre vektla i balansen mellom avvisning og imøtekommenhet kunne anes.

På regionalt politikerhold har det også blitt gitt tydelige uttrykk for et ønske om mer tilnærming. For eksempel hadde Finnmark fylkeskommune som opptakt til jubileet tatt initiativet til en historikerkonferanse om de norske partisanene og den sovjetiske frigjøringen av Øst-Finnmark. Fylkeskommunen ønsket å invitere Sergej Sjojgu, Russlands forsvarsminister. Fra norsk hold meldte både utenriksministeren og forsvarsministeren at de ikke hadde anledning til å delta (High North News, 2019a).

Til selve jubileet ble den russiske utenriksministeren Sergej Lavrov invitert. Hans uttalelser under besøket viser at også Russland kan benytte seg av integrert flertydighet. På den ene siden benyttet Lavrov anledningen smiger på en for norske ører kjærkommen måte, ved å peke på Norges rolle som fredsmegler. Denne kunne komme til anvendelse i forholdet mellom Russland og Nato, mente han. Overraskende nok inviterte han i tillegg Norge til snarlige samtaler om menneskerettigheter, noe som ikke hadde vært noe tema siden 2014 (VG, 2019b). På den annen side tok den russiske utenriksministeren også opp russiske bekymringer, og utdypet dem i en kronikk i Aftenposten (2019). Først og fremst gjaldt bekymringen utplasseringen av rotasjonsbaserte styrker på norsk jord, som fra russisk side er et brudd med den norske politikken med ikke å ha permanent utplasserte utenlandske styrker i fredstid. Ordningen med rotasjonsbaserte styrker ble også kritisert fra den norske venstresidens partier, SV og Rødt, som uthuling av beroligelseelementet i norsk russlandspolitikk (Adresseavisen, 2018).

Samarbeid folk-til-folk og fag-til-fag

Ett virkemiddel i norsk russlandspolitikk siden første halvdel av 1990-tallet har vært å legge til rette for samkvem mellom engasjerte enkeltpersoner og grupper i de to landene. Hensikten har vært å skape gjensidig tillit og faglig samarbeid. Viktige arenaer for denne typen samarbeid er det bilaterale prosjektsamarbeidet som forvaltes

av Barentssekretariatet i Kirkenes og Helse- og omsorgsdepartementets helse- og velferdsprogram. Begge programmene finansieres av Utenriksdepartementet og må ses som signaler om imøtekommenhet. Etter 2014 og den økende autoritære utviklingen i Russland kunne de tenkes å være truet særlig av to grunner. For det første kunne interessen fra norske aktører for å begi seg inn i samarbeid med russiske motparter forvitte. For det andre kunne myndighetenes ønsker om å finansiere denne typen samarbeid bli svekket. To nylige undersøkelser, som dekker Søreides tid som utenriksminister, viser at ingenting av dette skjedde. Så vel pågangen av søkere til prosjektaktiviteter som finansieringen forble som før. Selv om arbeidet med noen temaer og med noen typer russiske partnere er blitt mer utfordrende, var det mer tillit og jevnbyrdighet mellom partnerne nå enn for ti-femten år siden (Aasland et al., 2022; Holm-Hansen et al., 2020).

Likevel har det blitt stilt spørsmål ved om denne typen samarbeid med røtter i det optimistiske tidlige 1990-tallet har livets rett i dag. Særlig gjelder dette folk-til-folk-samarbeidet. Til tross for slike innvendinger, framhevet Søreide dette samarbeidet som positivt. Søreide selv så samarbeidet om «det praktiske» – og hun framhevet da Arktis 2030, atomsikkerhetsarbeidet og Barentssekretariatet – som noe som burde fortsette også når arbeidet for å få til «en god politisk utvikling» var vanskelig (High North News, 2019b).

Kritikk av russlandspolitikken

Norsk russlandspolitikk er i liten grad gjenstand for politiske kontroverser. Det gjaldt også i den perioden Søreide hadde ansvaret for den. Det som var av kritiske røster, kom til uttrykk på to måter. Den ene var basert på et ønske om å vektlegge det gode naboskapet mer, og ble særlig framført av tilhengere av folk-til-folk-samarbeid i nord. Som nyvalgt ordfører i Vardø – der for øvrig den hemmelighetsfulle og fra offisiell russisk synsvinkel provoserende Vardø-radaren ligger – ga Ørjan Jensen (MDG) karakteristisk uttrykk for dette synspunktet slik: «Jeg tror ikke vi lokalt, hverken her eller i Russland, bryr oss så mye om storpolitikken i det daglige når vi møtes. Det at det skal være en kald front, og ditt og datt, det merker vi ikke her» (Morgenbladet, 2019). Men Søreide fikk gode skussmål av barentsentusiasten Stein Sneve i en sammenligning med forgjengeren Børge Brende (Avisa Nordland, 2019).

Den andre måten russlandspolitikken ble kritisert, var representert av debattanter som enten støttet russiske disposisjoner eller som etterlyste større forståelse for dem. En studie av denne gruppens argumentasjon om annekteringen av Krym i perioden 2014 til og med 2020 viser at gruppen er liten og svært mangslungen politisk. Med få unntak er debattantene *ikke* drevet av et primærønske om å forsvare Russland. Snarere er det snakk om underliggende forhold, som sans for den realistiske skolen i internasjonal politikk, pragmatisme, suverenisme og i noen tilfeller

anti-amerikanisme (Myhre et al., 2022). Noen pro-russisk lobby i Norge ble Søreide ikke utfordret av.

Gradvis gjenopptakelse av kontakter

De offisielle kontaktene mellom Russland og Norge ble satt til et minimum etter 2014. I løpet av Søreides tid som utenriksminister ble en del av dem gjenopptatt. På den årlige Kirkeneskonferansen i februar 2019, tok Søreide et oppgjør med de som fortsatt hevdet at det ikke var kontakt mellom de to landene (Sør-Varanger Avis, 2019). Hun viste til at det høsten 2018 hadde vært ikke mindre enn elleve møter på politisk nivå, blant annet mellom statsministrene Dmitrij Medvedev og Erna Solberg. De fire norsk-russiske kommisjonene for fiskeri, økonomi/handel, miljø og atomsikkerhet arbeidet videre. Dessuten hadde det i 2018 blitt signert en avtale etter at grensa var oppmålt på ny (blant annet ved bruk av Frode Bergs kjennskap til terrenget) og en seismikkavtale som gjør det mulig for begge land å kartlegge havbunnen helt fram til grenselinja.

I april 2019 dro statsministeren og utenriksministeren til Petersburg for å delta på Det internasjonale arktiske forum, etter invitasjon fra de russiske myndigheter. Solberg holdt en tale om viktigheten av det gode samarbeidet mellom Norge og de andre kystnasjonene i Arktis, spesielt Russland. Omtrent samtidig gjennomførte Nordflåten en øvelse i Norskehavet som ble karakterisert som den største noensinne (Nordlys, 2019). På forhånd hadde statsministeren varslet uro over at Russland ved flere anledninger hadde forstyrret GPS-signaler i Finnmark. Norsk etterretning har pekt på at dette ikke bare er en ny utfordring for norsk og alliert øvingsaktivitet, men også en trussel mot sivil luftfart i fredstid. Norge har også vært bekymret for russiske fly som simulerer et angrep mot Norge.

Konklusjon

Det står lite strid om norsk russlandspolitikk. Det gjaldt også i Søreides periode som utenriksminister. En viss bekymring kom likevel til uttrykk for at beroligelses-elementet ble svekket gjennom økt alliert aktivitet på norsk jord, og fra folk-til-folk-hold ble offentligheten minnet på betydningen av imøtekommenhet i det praktiske samkvemmet med naboer. I den grad det er forskjeller mellom norske partiers og regjeringalternativers russlandspolitikk, er det snakk om nyanser. Jonas Gahr Støre hadde lovet å forsøke å få til mer kontakt og dialog med Russland. Han mente det var riktig å reagere tydelig på hendelsene i Ukraina, men var kritisk til at man kuttet drastisk ned på dialog og kontakt (VG, 2019a).

Da Søreide gikk av som utenriksminister i oktober 2021, valgte hun å vektlegge forholdet til Russland i sine råd til etterfølgeren, Anniken Huitfeldt (VG, 2021b).

Søreide kontret Støre ved å si at den avgåtte regjeringen faktisk hadde hatt et godt og pragmatisk samarbeid med Russland om saker av felles interesse, og viste til den gradvise gjenopptakelsen av kontakter på områder som fiskeriforvaltning og miljø. Bare inneværende år hadde hun møtt sin russiske motpart to ganger. «Vårt samarbeid med Russland er mye bedre enn mange andre land har med Russland, og vi leter etter nye områder å samarbeide om», sa hun (VG, 2021b).

Det kan være interessant å merke seg at i 2021 var det opportunt for en avgående utenriksminister å peke på at samkvemmet med det offisielle Russland var på vei opp igjen etter bunnpunktet i årene etter 2014. Den operasjonen hadde Søreide klart fint.

Denne artikkelens gjennomgang av hendelser som angår norsk-russiske forbindelser, og som inntraff i Søreides utenriksministerperiode, viser at de lange linjene i norsk russlandspolitikk stod ved lag. Søreides utsagn fra 2015 om at det var «umulig å gå tilbake til den gamle normaliteten» viste seg foreløpig ikke å slå til. Ikke overraskende stod Norge støtt i sin euro-atlantiske forankring (rotasjonsbaserte styrker, lojal oppfølging av EUs sanksjonsregime). Diplomater ble utvist etter Skripal-forgiftningen selv om kritiske røster hevdet dette vil svekke mulighetene for å få løst Frode Berg-saken. Samtidig ble imøtekommenhetspolitikken videreført i de bilaterale forbindelsene. Samarbeidet om miljøvern, fiskeriforvaltning, atomsikkerhet, kyst- og grensevakt, søk og redning fortsatte ufortrødent. 75-årsjubileet for frigjøringen av Øst-Finnmark ble feiret med den russiske utenriksministeren til stede. Men foten ble satt ned for statsrådedeltakelse på et seminar i forkant, der den russiske forsvarsministeren skulle delta.

Pragmatisk er et ord Søreide ofte tydde til for å beskrive Norges forhold til Russland. Dette må ha nådd inn også på russisk hold for på besøk i Tromsø like etter at Søreide hadde avgått, uttalte Sergjej Lavrov: «Jeg vet at nordmennene er et pragmatisk folk» (Kommersant”, 2021).

Om artikkelen

Denne artikkelen er en del av det NFR-finansierte PRORUSS-prosjektet (nummer 302250).

Om forfatteren

Jørn Holm-Hansen er dr. polit. i statsvitenskap og seniorforsker ved By- og regionforskningsinstituttet NIBR ved OsloMet. Han har blant annet forsket på innenforsystemlige forbindelser mellom stat og sivilsamfunn i Russland, russiske velferdsreformer og regional sammenholdskraft i Ukraina. For tiden leder han det NFR-finansierte PRORUSS-prosjektet (Russian Policies of Influence in the Populist-Pragmatic Nexus).

Referanser

- Aasland, A., Holm-Hansen, J. & Kårtveit, B. (2022). *We'll meet again? Evaluation of the Norwegian grant programme for health collaboration with Russia 2016–2019*. NIBR Report 2022:7.
- Adresseavisen. (2018, 13. juni). USA kan doble styrken på Værnes.
- Aftenposten. (2015, 25. februar). Norges forsvarsminister til CNN: – Etter Ukraina blir forholdet til Russland aldri det samme.
- Aftenposten. (2018, 22. oktober). – Inviter Putin til Finnmark!
- Aftenposten. (2019, 24. oktober). Russland og Norge: felles fortid og pragmatisk fremtid.
- Al-Jazeera. (2018, 3. april). Skripal case diplomatic expulsions in numbers. <https://www.aljazeera.com/news/2018/4/3/skripal-case-diplomatic-expulsions-in-numbers>
- Avisa Nordland. (2019, 12. mars). At samarbeidet med Russland fikk et sterkt, regionalt nivå er fremdeles nøkkelen til dets suksess.
- Bergens Tidende. (2018, 27. mars). Norge utviser én russisk diplomat.
- Broeders, D., De Busser, E. & Pawlak, P. (2020, 1. April). *Three tales of attribution in cyberspace: Criminal law, international law and policy debates (The Hague program for cyber norms policy brief, 2020)*. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=3589139>
- Den Russiske Føderasjons Ambassade i Norge. (2020, 13. oktober). Kommentar fra Russlands Ambassade i Norge. https://norway.mid.ru/no/embassy/press-centre/news/kommentar_fra_russlands_ambassade_i_norge/
- E24. (2019). Sjømatrådet: Norsk laksenæring har tapt 20 milliarder på utestengelsen fra Russland. <https://e24.no/naeringsliv/i/9vrzM9/sjoematraadet-norsk-laksenaering-har-tapt-20-milliarder-paa-utestengelsen-fra-russland>
- Gould-Davies, N. (2018). *Economic effects and political impacts: Assessing Western sanctions on Russia*. Bank of Finland, BOFIT.
- Haugevik, K. & Sending, O. J. (2018). Norske svar på internasjonale utfordringer: Retorisk endring, stabilitet i tiltak. *Internasjonal Politikk*, 76(4), 366–383. <https://doi.org/10.23865/intpol.v76.1380>
- High North News. (2019a, 24. mai). Skal markere partisanenes mørke historie. Ingen fra regjeringen kan delta.
- High North News. (2019b, 1. mars). – Lokalt samarbeid med Russland undervurderes, sier Ine Eriksen Søreide.
- High North News. (2019c, 25. oktober). Lavrov med klar beskjed: Lite fornøyd med norsk basepolitikk.
- Holm-Hansen, J., Aasland, A. & Dybtsyna, E. (2020). *Still building neighbourhood – mid-term evaluation of the Norwegian Barents Secretariat's grant programme (NIBR-rapport 2020:24)*. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/6465>
- Jentoft, M. (2020). *I grenseland – historien om Frode Berg og livet på innsiden av norsk etterretning og russiske fengsler*. Gyldendal.
- Kalsaas, J. (2021). Kald krig i kommentarfeltet? Historien om Frode Berg på russisk internett. *Nordisk Østforum*, 35, 257–279.
- Kommersant". (2021, 26. oktober). Rossiju i Norvegiju ob"edinajut vojna i Arktika.
- Kyst.no. (2018, 17. mars). Sjømat er viktig for utenrikspolitikken. <https://www.kyst.no/sjomat-er-viktig-for-utenrikspolitikken/584806>
- Meld. St. 27 (2018–2019). *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid*. Utenriksdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20182019/id2654250/>
- Morgenbladet. (2019, 1. november). Nytenkning om nord.
- Myhre, M. H., Aasland, A. & Holm-Hansen, J. (2022). 'Crimea will forever be Russian': dissenting Norwegian media discourses on Russia's annexation of Crimea. *European Politics and Society*. <https://doi.org/10.1080/23745118.2022.2103286>
- Nationen. (2020, 15. oktober). Historisk anklage fra regjeringen.
- Nordlys. (2019, 13. april). – Har Ernas møte med Putin forbedret forholdet til Russland?
- PST. (2020). *Nasjonal trusselvurdering 2020*. <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2020/>
- RIA Novosti. (2018, 21. februar). Rukovodstvo norvezskoj provintsii Finnmark zajavilo o zjelanii imet' dobrye otnosjenija s RF.
- Siegel, D. (2022). From oligarchs to oligarchy – the failure of U.S. sanctions on Russia and its implications for theories of informal policies. *World Affairs*, 185(2). <https://doi.org/10.1177/00438200221094588>
- Søreide, I. E. (2018, 27. februar). Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=70964>

- Søreide, I. E. (2019, 5. mars). Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse. <https://www.stortinget.no/n/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak?p=75047>
- Sør-Varanger Avis. (2018, 27. mars). Frode Bergs støttegruppe ikke beroliget av Søreide (NTB-melding).
- Sør-Varanger Avis. (2019, 28. februar). – Stemmer ikke at det ikke er politisk kontakt mellom Norge og Russland.
- VG. (2019a, 19. desember). Før løslatelsen: UD og E-tjenesten kranglet om Frode Berg.
- VG. (2019b, 25. oktober). Lavrov i Finnmark: Vil ha norsk hjelp til bedre sikkerhet i Europa.
- VG (2019c, 25. oktober). 75 år siden frigjøringen av Finnmark: Viktig å takke russerne.
- VG. (2021a, 11. august). Jonas Gahr Støres Russland-plan: Mer dialog.
- VG. (2021b, 8. oktober). Tegner rød strek for Støre-regjeringen: Norge må ikke gi etter for Russlands krav.
- Wilhelmsen, J. & Hjermann, A. R. (2022). Russian certainty of NATO hostility: Repercussions in the Arctic. *Arctic Review on Law and Politics*, 13, 114–142. <https://doi.org/10.23865/arctic.v13.3378>

Abstract in English **Norway's Russia Policy under Søreide**

Ine Eriksen Søreide was Norway's Minister of Foreign Affairs during four of the seven years between the Russian annexation of Crimea in 2014 and the invasion of Ukraine in 2022. She had to develop the traditional Norwegian balancing act between rejection and accommodation under different conditions than those of her predecessors. Despite security challenges, worrying political developments internally in Russia and quite a few controversial incidents, the contact between the two countries gradually became more similar to what it had been before 2014. Søreide herself emphasised this when she resigned in 2021.

Keywords: Russia · Norway · foreign policy